

Amina Hasanica, LL.M.*

IZVRŠIVOST OBAVEZUJUĆIH, ALI NE I KONAČNIH ODLUKA ODBORA ZA RJEŠAVANJA SPOROVA PREMA FIDIC UVJETIMA UGOVARANJA

UDK: 341
347
69

DOI: 10.31141/zrpf.2024.61.151.99

Pregledni znanstveni rad

Primljeno: 5. 9. 2023.

FIDIC uvjeti ugovaranja su danas najzastupljeniji standardizovani modeli ugovora koji se primjenjuju u međunarodnim građevinskim projektima. Toliku upotrebu duguju svojoj prilagođenosti kompleksnosti međunarodnih građevinskih projekata koje karakteriše velika vrijednost, veći broj učesnika, međunarodni element, učešće međunarodnih finansijskih institucija, te kompleksnost radova. Jedan od primjera te prilagođenosti je mehanizam za rješavanje sporova koji je uspostavio FIDIC već 1999. godine, sa određenim izmjenama koje su se desile 2017. godine. Mehanizam za rješavanje sporova, koji podrazumijeva rješavanje sporova u nekoliko koraka se pokazao efikasnim, međutim uočeni su određeni nedostaci koje je FIDIC pokušao riješiti 2017. godine. Jedan takav nedostatak je izvršivost odluka Odbora za rješavanje sporova (drugog koraka), u slučaju kada se radi o odluci na koju je jedna od strana izjavila nezadovoljstvo što dalje vodi do pokretanja arbitražnog postupka. U tom slučaju odluka Odbora je obavezujuća, ali ne i konačna. Problem nedostatka prisilne izvršivosti je doživio svoju kulminaciju u predmetu *Persero* koji se vodio pred sudom u Singapuru koji će biti predstavljen u ovom radu. U cilju regulisanja ovog problema, FIDIC je 2017. godine usvojio jednu izmjenu koja daje pravo strankama da samo neizvršenje odluke Odbora iznese pred arbitražni tribunal. Cilj ovog rada je da predstavi problematiku nedostatka izvršivosti Odluka odbora kroz analizu sudske prakse, te da ukaže na potencijalne probleme kao i rješenja FIDIC mehanizma za rješavanje sporova koji se smatra jednim od najefikasnijih.

Ključne riječi: *FIDIC uvjeti ugovaranja, spor, Odbor za rješavanje sporova, arbitražni tribunal, izvršivost odluka*

1. UVODNE POSTAVKE

FIDIC modeli ugovora o građenju su doneseni od strane Međunarodne organizacije savjetodavnih inženjera, koja je prepoznala potrebu za donošenjem standardizovanih uvjeta koji bi bili primjenjivi u različitim međunarodnim projektima. *The Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils* (“FIDIC”) ili

---

* Magistrica prava (LLM Pravni fakultet Univerziteta u Zenici). Viša asistentica na Katedri za građansko pravo Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici, Pravni fakultet Univerziteta u Zenici, Fakultetska bb, 72 000 Zenica, Bosna i Hercegovina, ahasanovic@unze.ba, ORCID: 0009-0008-0739-6235

Međunarodna organizacija savjetodavnih inženjera osnovana je 1913. godine.¹ Sjedište je u Ženevi.

FIDIC uvjeti ugovaranja se koriste globalno i svrha im je da definišu odnos između stranaka i raspodjelu rizika između izvođača i naručitelja. Pripremljeni su na način koji omogućava upotrebu u različitim projektima, te se obično nazivaju po boji korica. FIDIC uvjeti ugovaranja su prepoznati kao prikladan osnov za međunarodne ugovore o građenju jer daju neutralnu zamjenu nacionalnim uvjetima ugovaranja.²

Posljednje izmjene FIDIC uvjeta ugovaranja su iz 2017. godine. Međutim, važno je naglasiti da je drugo izdanje FIDIC uvjeta ugovaranja 2017 izdato 2022. godine (*FIDIC 2017 Contracts Guide 2nd Edition*). Ovaj vodič se treba koristiti zajedno sa Crvenom, Žutom i Srebrnom knjigom koja je ponovo objavljena u novembru 2022. godine. Posljednje izdanje iz 2022. godine je uvažilo komentare i dileme brojnih korisnika, što je omogućilo da FIDIC uvjeti ugovaranja ostanu vodeći u oblasti ugovora o građenju i njihovu primjenu u ovoj industriji koja se konstantno mijenja.³

Odredbе FIDIC uvjeta ugovaranja kojima je uređen mehanizam za rješavanje sporova su možda i odredba koja je doživjela najviše kritika, što je i očekivano, s obzirom na važnost efikasnog rješavanja sporova u kompleksnim građevinskim projektima.⁴ Trenutno, FIDIC uvjeti ugovaranja predviđaju da se spor rješavanja višestepeno. Prvi stepen se tiče potraživanja koja ima izvođač i koja se rješavaju između izvođača i Inženjera, te završava odlukom Inženjera. Drugi stepen je postupak pred Odborom za rješavanje i izbjegavanje sporova. Posljednji stepen jeste eventualni sporazumni način rješavanja sporova i u konačnici arbitražni postupak.

U ovom radu će biti problematizirano pitanje izvršivosti obavezujućih, ali ne i konačnih odluka Odbora u drugom stepenu mehanizma za rješavanje sporova. U slučaju da bilo koja od stranaka izjavi nezadovoljstvo odlukom Odbora, što znači primjenu narednog stepena, postavlja se pitanje šta ukoliko ta ugovorna strana ne želi da postupi u skladu sa odlukom. Ovo pitanje će u radu biti predstavljeno dominantno kroz analizu sudske prakse. Konkretno, radi se o predmetu koji je dobio naziv tzv. *Persero saga*. U konačnici, biti će predstavljeni i pokušaji FIDIC da se ovo pitanje uredi već u samim uvjetima ugovaranja.

FIDIC uvjeti ugovaranja imaju široku primjenu u zemljama u regiji, pogotovo u Bosni i Hercegovini,⁵ s obzirom da su mnoge međunarodne finansijske institucije

---

¹ Međunarodno udruženje savjetodavnih inženjera <https://fidic.org/> 4. augusta 2023. godine; FIDIC je formalno osnovan 22. jula 1913. godine.

² Nardin, M., *Practical Approach on the FIDIC Principles*, Romanian Arbitration Journal Revista Romana de Arbitraj, vol. 3, no. 3, 2009., str. 34.

³ Službeno saopštenje FIDIC-a <https://www.fidic.org/node/39729> 4. augusta 2023. godine

⁴ Vukmir, B., *Kratki komentar FIDIC-ovih općih uvjeta građenja; Kratki komentar Crvene knjige, Žute knjige, Srebrne knjige, Zlatne knjige, Harmoniziranih uvjeta, Kratkog ugovora, Instrumentata osiguranja*, RriF-ova pravna biblioteka, Zagreb 2013., str. 115.

⁵ Zastupljenost FIDIC uvjeta ugovaranja je vidljiva na Tabelarnom prikazu plana izgradnje autoceste i brze ceste u 2023. godini koja je dostupna na: <https://www.jpautoceste.ba/plan-gradnje/> 5. septembar 2023. godine

uvrstile FIDIC uvjete ugovaranja kao obavezne u projektima koje financiraju.⁶ Široka primjena je značila i postojanje sporova, poput spora vezanog za projekat izgradnje HE Vranduk u kojem je primjenjivana Žuta knjiga.⁷ Međutim, kao što je nesporna široka primjena FIDIC uvjeta ugovaranja, nesporna je činjenica da postoji i nedostatak literature u regiji, a pogotovo u Bosni i Hercegovini, općenito o FIDIC uvjetima ugovaranja, ali i o specifičnom mehanizmu za rješavanje sporova. Stoga, ovaj rad bi trebao predstaviti neke nedostatke mehanizma za rješavanje sporova, analizirati sudsku praksu i predstaviti trenutna rješenja FIDIC-a u cilju olakšavanja primjene ovih uvjeta ugovaranja u praksi.

2. MEHANIZAM ZA RJEŠAVANJE SPOROVA PREMA FIDIC UVJETIMA UGOVARANJA

Kompleksne građevinske projekte, prate i kompleksni sporovi. Sporovi u građevinskoj industriji su neizbježni, pogotovo uzimajući u obzir da se većina građevinskih projekata suočava sa velikim brojem neizvjesnosti.⁸ Sporovi nastaju pod uticajem različitih faktora. Razlog što su ovi sporovi specifični, jeste priroda sporova. Upravo priroda spora zavisi od pomenutih faktora. Naime, zavisi od ugovorne terminologije, tehnoloških problema na koje se može naići tokom izvođenja radova, radnika koji izvode radove, ekoloških faktora, itd.⁹ Potvrda da se radi o kompleksnim sporovima je i činjenica da je prosječna vrijednost sporova u 2022. godini iznosila 52,6 miliona dolara, dok je prosječno trajanje sporova 15,4 mjeseci.¹⁰ Ovakve karakteristike građevinskih sporova su primorale učesnike u građevinskim projektima da pribjegu drugim efikasnijim mehanizmima za rješavanje sporova, u odnosu na standardni sudski postupak. Naime, iskustvo stranaka u ovoj industriji pokazuje da parnični postupak ne može odgovoriti na izazove građevinskih sporova koji su kompleksni, skupi, sa obimnim činjeničnim stanjem i komplikovani.¹¹ Alternativni mehanizmi nude strankama brzinu, učešće trećih strana, donošenje privremenih odluka u cilju nastavka radova, uvažavanje različitih jurisdikcija iz kojih dolaze učesnici u sporovima, te bolje razumijevanje tehničke kompleksnosti problema, koja često zahtijeva intenzivna ispitivanja i testiranja.

---

⁶ Bikić, E.; Gagula, A., *Dopuštenost klauzule 20.1 FIDIC prema pravu Bosne i Hercegovine*, Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici, br. 30, god. 15, Zenica 2022., str. 105.

⁷ Godišnji izvještaj o poslovanju JP Elektroprivreda Bosne i Hercegovine za 2021. godinu, str. 45 dostupno na: https://www.epbih.ba/upload/documents/EP_godisnji_izvjestaj_2021_%2030_8_22pdf.pdf

⁸ Abdul Tharim, A.H.; et al., *Factors of Conflicts in Construction Industry: A Literature Review*, The 2nd International Building Control Conference 2011, Procedia Engineering 20, 2011, str.194.

⁹ Murdoch, J.;Hughes, W., *Construction Contracts: Law and Management*, 4.izd., Taylor & Francis, 2008, str. 324.

¹⁰ Arcadis, „2022 Global Construction Disputes Report“, dostupno na: https://images.connect.arcadis.com/Web/Arcadis/%7Bcb063f2c-be31-410c-9807-d7a9bf16f666%7D_2022_Global_Construction_Disputes_Report_-_Successfully_navigating_through_turbulent_times.pdf, 4. septembar 2023. godine

¹¹ Utama, M.;Irsan, I., *General Overview on Selecting and Drafting Construction Contract Disputes Resolution*, Sriwijaya Law Review, Vol. 2 Issue 2, 2018, str. 156.

FIDIC je važnost efikasnog mehanizma za rješavanje sporova uvidio već od samih početaka razvoja uvjeta ugovaranja. Postupak prije 1999. godine je podrazumijevao dva stepena. U prvom stepenu odluku je donosio Inženjer. Inženjer je imao obavezu da postupa fer i nepristrasno i donosio je odluku koja je bila obavezujuća za stranke. Odluka Inženjera je bila obavezujuća do momenta kada jedna od stranaka izrazi nezadovoljstvo donesenom odlukom i spor iznese pred arbitražu. Stranka je morala izraziti nezadovoljstvo u roku od 70 dana. Obaveza Inženjera bila je da donese odluku u roku od 48 dana. U slučaju da jedna od strana izrazi nezadovoljstvo njegovom odlukom, počinje period mirnog rješavanja spora (*Amicable Resolution*). Stranke su imale na raspolaganju period od 56 dana za mirenje. U konačnici, pokreće se arbitražni postupak.¹²

Nakon izdanja iz 1969. i 1977. godine, umjesto *ad hoc* arbitraže, uvodi se arbitražni postupak prema pravilima Međunarodne trgovačke komore – ICC arbitraža.¹³

Izdanjem iz 1987. godine, uvodi se postupak mirenja kao obavezan prije pokretanja arbitražnog postupka. Ova izmjena je imala za cilj da se izbjegne skup i dugotrajan arbitražni postupak, koji su stranke često koristile.¹⁴ Značajne promjene nastaju 1995. godine kada je izdata Narandžasta knjiga FIDIC uvjeta ugovaranja koja uvodi obavezu stranaka da spor iznesu pred Odbor za rješavanje sporova.¹⁵ Godinu kasnije FIDIC je objavio dodatak Crvenoj i žutoj knjizi te dao mogućnost strankama da koriste Odbor za rješavanje sporova¹⁶ (u daljem tekstu „**Odbor**“). Sa izdanjem tzv. *The Rainbow Suit* 1999. godine Odbor za rješavanje sporova postaje obavezan.¹⁷ Stranke imaju obavezu da spor iznesu pred Odbor prije pokretanja arbitražnog postupka, osim u situacijama ako ugovor ne predviđa postojanje Odbora, jer se ipak radi o ugovornom načinu rješavanja sporova. Ukoliko ugovor predviđa

---

¹² Ataseven, B., *Dispute Resolution Within the Frame of FIDIC Rules*, 16 GSI ARTICLETTER 51, 2017, str. 57 i Mortimer-Hawkins, M., *Clause 20, Dispute Resolution*, FIDIC Contract's Committee, str. 1. dostupno na: <https://fidic.org/sites/default/files/24%20CLAUSE%2020%2C%20DISPUTE%20RESOLUTION.pdf> 4. septembar 2023. godine

¹³ Baker, E.; Mellors, B., et al., *FIDIC Contracts: Law and Practice*, Informa Law from Routledge, London 2009., str. 506.

¹⁴ Li, D.; Zhang, H., et al., *The deficiency of dispute settlement mechanism seen in Chinese construction field from FIDIC*, MATEC Web of Conferences 251, IPICSE, 2018, str. 3.

¹⁵ Općenito o odborima za rješavanje sporova: Chern, C., *Chern on Dispute Boards: Practice and Procedure*, 3. izd., Informa Law from Routledge, 2015.

¹⁶ Dispute Adjudication Board – DAB. FIDIC izdanje iz 2017. godine je preimenovalo ovo tijelo u Dispute Adjudication/Avoidance Board - DAAB

¹⁷ O mehanizmu za rješavanje sporova vidi više: Al Dine Nassar, J., *Claims, Disputes and Arbitration under the Red Book and the New Red Book (Part 1)*, 25 Construction Law Journal no.6, 2009; Al-Dine Nassar, J., *Claims, Dispute and arbitration by virtue of the Conditions of Contract for Works of Civil Engineering Construction (Red Book), Fourth Edition, 1987 and the Contract for Construction (new Red Book), First Edition, 1999, issued by the International Federation of Consulting Engineers FIDIC – Second Part*, International Journal of Arab Arbitration, volume 1 issue 2, 2009.; Köksal, T., *The Settlement Mechanisms of Disputes between the Parties According to FIDIC Conditions of Contract for Construction*, International Journal of Humanities and Social Science, vol. 1 no. 4, 2011.

postupak pred Odborom, onda je neophodno proći i ovaj stepen prije pokretanja arbitražnog postupka.¹⁸

Važno je napomenuti da je sa izmjenama iz 2017. godine, došlo do podjele mehanizma za rješavanje potraživanja i sporova na 2 člana: član 20. koji i dalje reguliše Potraživanja i član 21. koji sada reguliše Sporove i Arbitražu.

3. KARAKTERISTIKE ODBORA ZA RJEŠAVANJE SPOROVA

U uvjetima ugovaranja se navodi da *svaki spor koji proizilazi iz ugovora ili u vezi sa ugovorom, izvršenjem radova, kao i uključujući sve sporove vezane za izdavanje Potvrda, Odluka, Instrukcija, Mišljenja ili Procjena Inženjera, biti će iznesen pred Odbor.*

Prema FIDIC uvjetima ugovaranja, nekadašnjem članu 20. stav 4., a trenutno članu 21., svaki spor se iznosi pred Odbor. Dakle, spor mora postojati prije nego se stranke obrate Odboru. Pored odluke o tome da li je spor nastao, Odbor mora provjeriti da li ima nadležnost da odluči o sporu. Odluka o tome će zavistiti od odgovora na dva pitanja: da li postoji ugovor između stranaka (obzirom da se radi o ugovornom načinu rješavanja sporova), te da li spor proizilazi iz ugovora ili je povezan sa ugovorom između stranaka. Dakle, Odbor će sam odlučiti o svojoj nadležnosti u konkretnom sporu.¹⁹

Postupak imenovanja članova Odbora je sa izmjenama iz 2017. godine jednostavniji i lakši za stranke. Lakši je obzirom da je u članu 21. stav 2. uvedena odredba koja predviđa da će „tijelo za imenovanje“ („*appointing entity or official*“), koje će stranke odrediti u Posebnim uvjetima, imenovati članove Odbora ukoliko jedna od strane ne učestvuje u imenovanju ili prigovori prijedlogu druge strane.²⁰ Postupak je u članu 20., odnosno članu 21. regulisan na sljedeći način: ukoliko su stranke odredile da će Odbor činiti samo jedan član, onda stranke imaju obavezu da zajednički imenuju jednog člana. Ukoliko se Odbor sastoji od tri člana, svaka strana daje prijedlog po jednog člana, te to imenovanje treba odobriti druga strana. Trećeg člana imenuju dva člana koje su imenovale stranke, pod uslovom da su obje stranke saglasne sa prijedlogom članova Odbora²¹ Nakon prihvatanja prijedloga, stranke imaju obavezu da se konsultuju sa imenovanim članovima s ciljem imenovanja predsjednika.²²

---

¹⁸ Seppälä, C.R., *Chapter 12: Recent Case Law on Dispute Boards*, u De Ly, F.; Gelinis, P.A. (ur.), *Dispute Prevention and Settlement Through Expert Determination and Dispute Boards*, Dossiers of the ICC Institute of World Business Law, Volume 15, Kluwer Law International; International Chamber of Commerce, 2017., str. 116.

¹⁹ Jaeger, A.V.; Hök, G.S., *FIDIC – A Guide for Practitioners*, Springer, 2010., str. 399.

²⁰ Irwin, C., *Claim Submissions and Dispute Resolution under the New Fidic Conditions of Contract*, LALIVE Law – Construction, 2018., str. 4.

²¹ Ndekugri, I.; Chapman, P.; Smith, N. et.al., *Best Practice in the Training, Appointment, and Remuneration of Members of Dispute Boards for Large Infrastructure Projects*, Journal of Management in Engineering, 2014., str. 18.

²² Baker, E. et al., op.cit. u bilj. 9, str. 515.

Za uspjeh postupka pred Odborom važne su kvalifikacije samih članova, kako stručne kvalifikacije, tako i lične. Naime, članovi Odbora moraju pristupiti sporu sa otvorenim umom, pokazati poštovanje prema strankama i njihovim stavovima, logički razmišljati, uzdržati se od davanja bilo kakvih komentara ili prijedloga u pogledu dizajna ili načina izvođenja radova, imati strpljenje i sposobnost rukovođenja postupkom, te svakako spremnost za rad u timu.²³ Važno je da svaki član ima dovoljno znanja o građevinskoj industriji i iskustvo u rješavanju sporova i donošenju odluka u pogledu potraživanja. Nijedan član Odbora ne treba da se ne ponaša kao predstavnik bilo koje od stranaka, stoga je ključno da unutar Odbora postoji balans iskustva i stručnosti.²⁴

U svrhu omogućavanja da članovi Odbora zaista i posjeduju sve ove karakteristike provode se treninzi. Mnoge institucije su čak i pripremile listu lica koja ispunjavaju sve uslove da budu imenovani za članove Odbora, poput FIDIC-a, ICC-a, ICE, te mnoge organizacije u drugim državama.²⁵

Prema uvjetima ugovaranja iz 2017. godine, član 21. stav 3. predviđa da stranke mogu zajednički tražiti od Odbora da pruži pomoć, da se održi neformalna rasprava i da se pokuša riješiti bilo koji problem ili nesporazum između stranaka. Ovakva obaveza postojala je još u Zlatnoj knjizi, međutim uvjeti ugovaranja iz 2017. godine su otišli i korak dalje te daju pravo Odboru da pozove stranke da podnesu zahtjev da se Odbor uključi. Obje stranke moraju biti saglasne, prije nego Odbor da bilo kakav savjet ili pruži bilo kakav vid pomoći. Dodatno, savjet ili mišljenje Odbora u ovom postupku nisu obavezujući ukoliko dođe do pokretanja postupka rješavanja sporova.²⁶

4. DONOŠENJE ODLUKE ODBORA

Ugovorne stranka mogu pred Odbor iznijeti bilo kakvo pitanje, bez obzira da li se radi o sporu, različitim mišljenjima ili o potraživanjima. Ovo znači da nije nužno da se uvijek provodi postupak u kojem Odbor donosi odluku, nego je moguće da se o nekom pitanju postigne sporazum stranaka i prije nego što konkretno pitanje postane spor. Dakle, stranke mogu postići dogovor da zatraže mišljenje Odbora, a ako jedna od stranaka odbije da se traži mišljenje, onda druga može pokrenuti postupak po kojem će Odbor rješavati to pitanje kao spor.²⁷

---

²³ Bunni, N., *The FIDIC Forms of Contracts*, 3. izd., Wiley Blackwell, 2005, str. 615.

²⁴ Bunni, N., *Recent Developments in Construction Disputology*, Journal of International Arbitration, volume 17 issue 4, 2000., str. 108.

²⁵ Totterdill, B.W., *FIDIC User's Guide: A Practical Guide to the 1999 Red and Yellow Books – Incorporating changes and additions to the 2005 MDB Harmonised Edition*, Thomas Telford Publishing, 2006., str. 296.

²⁶ CMS Guide to the FIDIC 2017 Suite, str. 41. dostupno na: <https://www.cms-lawnnow.com/publications/2017/12/new-fidic-second-editions-cms-guide-to-the-fidic-2017-suite> 20. august 2023. godine

²⁷ Barr, B.; Grutters, L., *FIDIC User's Guide: A Practical Guide to the Red, Yellow, MDB Harmonised and Subcontracts Books*, ICE Publishing, 2014., str. 270.

Odbor, prema članu 21. stav 4. alineja 3. FIDIC uvjeta ugovaranja iz 2017. godine, ima obavezu da donese odluku u roku od 84 dana od dana kada mu je spor upućen, osim ako nije, sa strankama, dogovoren drugi rok za donošenje odluke.²⁸ Dakle, Odbor u roku od 84 dana donosi odluku, koja mora biti obrazložena. Odbor tako u odluci navodi koja je bila suština spora, svoje mišljenje u pogledu principa koji su razmatrani u postupku donošenja odluke, te u konačnici razloge zbog kojih je donio takvu odluku. Izuzetno je važno da Odbor precizira i navede razloge na osnovu kojih je odlučio, jer ukoliko je obrazloženje odluke kvalitetno napisano, može stranke uvjeriti da bi i eventualno pokretanje narednih postupaka, rezultiralo na isti način.²⁹

Čak i ako odluka ne dovede do rješenja spora, sigurno će se koristiti kao jedan od dokaza u arbitražnom postupku. Stoga je značajno da članovi Odbora, a i odbora za rješavanje sporova uopšteno, imaju u vidu sljedeće stvari:

1. Cilj treba biti da se stranke uvjere u ono što piše u odluci (Ovaj cilj može biti ispunjen ukoliko članovi adresiraju svaki argument koji su stranke iznijele, bilo u podnescima, bilo tokom saslušanja. Ovdje članovi Odbora također trebaju imati u vidu da je nekad neizbježno pokretanje arbitražnog postupka, stoga odluka treba biti napisana na način da će pružiti pomoć i budućem arbitražnom tribunalu);
2. Jedinstvena struktura svih odluka (ukoliko Odbor bude morao donijeti više odluka, što će najčešće i biti slučaj);
3. Način pisanja (poželjno je da se koriste jednostavnije rečenice, pogotovo uzimajući u obzir da stranke koriste različite jezike, te da će se svakako morati koristiti tehnička terminologija, svojstvena građevinskoj industriji).³⁰

Kao što je i navedeno, rok za donošenje odluke Odbora je 84 dana, osim ukoliko stranke nisu dogovorile neki drugi rok. Nakon proteka roka, Odbor donosi odluku koja je obavezujuća za stranke. Stoga, ugovorne strane imaju obavezu da izvrše odluku odmah, bez obzira da li su zadovoljne istom ili ne. Međutim, strankama i dalje stoji na raspolaganju opcija da izjave nezadovoljstvo odlukom Odbora i to putem Obavijesti o nezadovoljstvu (*Notice of dissatisfaction*). Rok za davanje ove Obavijesti je 28 dana. Davanjem ove Obavijesti, sprječava se konačnost odluke Odbora Međutim, davanje Obavijesti ne utiče na izvršivost odluke.³¹

U slučaju da jedna od stranka izjavi nezadovoljstvo, stranke nakon toga imaju obavezu da pokušaju postignuti sporazumnu nagodbu u roku od 56 dana. Ako ne uspiju, tada se pokreće arbitražni postupak, kao posljednji stepen prema FIDIC uvjetima ugovaranja.

---

²⁸ Godvin, W., *The 2017 FIDIC Contracts*, John Wiley & Sons, 2020., str. 198.

²⁹ Owen, G., *Introduction to FIDIC Dispute Adjudication Board Provisions*, Gwen Owen, 2004, str. 19.

³⁰ I. Leto/G. Jaynes, „Writing the Decision“ Dostupno na: <https://fidic.org/node/6159> 22. august 2023. godine

³¹ Nadar, A., *Settlement of Disputes Under FIDIC Forms of Contract*, u Ly, F.J.M.,;Gelinias, P.A. (ur.), op.cit. u bilj. 18, str. 92.

Bez obzira da li će doći do sporazumne nagodbe ili arbitraže, odluka Odbora postaje obavezujuća za stranke i izvršiva, što se još naziva i „privremenim efektom konačnosti i izvršivosti“ („*temporarily final & binding effect*“). Ovakav efekat odluke Odbora je karakterističan samo za FIDIC uvjete ugovaranja. Dakle, prema FIDIC uvjetima ugovaranja stranke imaju obavezu da postupe u skladu sa odlukom Odbora, čak i ako su izdale Obavijest o nezadovoljstvu. U suprotnom, stranka će prekršiti ugovor i odgovarati za štetu drugoj strani.³²

Međutim, problem sa odlukama Odbora nastaje onda kada ugovorna strana odbije da postupi u skladu sa istom. Tada se postavlja pitanje izvršenja odluke Odbora. Tačnije, problem nastaje onda kada je odluka Odbora postala obavezna, ali ne i konačna. Ukoliko nijedna od stranaka ne izjavi Obavijest o nezadovoljstvu u predviđenom roku, odluka postaje i konačna i obavezna. Ako tada stranka ne izvrši odluku Odbora, FIDIC uvjeti ugovaranja predviđaju da druga ugovorna strana može pokrenuti arbitražni postupak. Dakle, problem ne postoji onda kada odluka postane i konačna i obavezujuća. Ali arbitražni postupak koji se pokreće radi neizvršenja odluke Odbora se razlikuje od arbitražnog postupka, koji je predviđen kao posljednji stepen u mehanizmu rješavanja sporova prema FIDIC uvjetima ugovaranja. Naime, ne radi se o novom postupku u kojem se odlučuje o meritumu spora, nego je jedini cilj ovog arbitražnog postupka da se omogući izvršenje odluke Odbora, bez razmatranja suštine spora.³³ U ovakvim situacijama se ne primjenjuje ni obaveza da stranke pokušaju postići sporazumnu nagodbu prije pokretanja arbitražnog postupka.³⁴

S druge strane, ukoliko jedna od stranaka izjavi Obavijest o nezadovoljstvu, odluka Odbora je postala obavezujuća, ali ne i konačna. Tada nastaje pitanje prisilne izvršivosti takve odluke Odbora, ukoliko ugovorna strana odbija da dobrovoljno postupi prema odluci.³⁵ Ovo pitanje su pojedini autori nazvali i „prazninom“ ili „rupom“ u postupku („*gap*“).³⁶

Pitanje je specifično iz razloga što u zakonodavstvima ne postoji osnov za izvršenje odluka koje donose odbori za rješavanje sporova, kao što je to slučaj sa arbitražnim odlukama, pa se smatra da se radi zapravo o izvršenju ugovorne obaveze.³⁷ Ugovorna strana bi morala pokrenuti arbitražni postupak zbog kršenja ugovorne obaveze, te se ne zahtijeva da se prije toga pokrene spor pred Odborom.³⁸

---

³² Bunni, N., *The Gap in Sub-Clause 20.7 of the 1999 FIDIC Contracts for Major Works*, International Construction Law Review, vol. 22 part 3, 2005, str. 5.

³³ Glover, J.; Hughes, S., *Understanding the New FIDIC Red Book – A Clause-by-clause Commentary*, Sweet and Maxwell, London 2006., str. 395.

³⁴ Nadar, A., op.cit. u bilj. 24, str. 7.

³⁵ Vukmir, B., op. cit. u bilj. 4, str. 130.

³⁶ Bunni, N., op.cit. u bilj. 24, str. 7.

³⁷ *Perusahaan Gas Negara (Persero) TBK v CRW Joint Operation* [2015] SGCA 30 (‘Persero’), para ¶88

³⁸ Patterson, L.; Higgs, N., *Dispute Boards*, u *The Guide to Construction Arbitration* 3. izd., *Global Arbitration Review*, 2009.; Cetinel, Y., *Chapter 14: Enforceability Issues of Dispute Boards: Considerations for an Efficient Practice in Turkey* u Baltag C.; Vasile, C. (ur.), *Construction Arbitration in Central and Eastern Europe: Contemporary Issues*, Kluwer Law International, 2019., str. 232. dostupno na: <https://globalarbitrationreview.com/guide/the-guide-construction-arbitration/third-edition/article/dispute-boards> 22. august 2023. godine

Razlog što se odluke Odbora ne mogu izvršiti sudskim putem jeste nedostatak legislative koji bi regulisao izvršenje ovakvih odluka. Naime, za arbitražne odluke su već sklopljeni i međunarodni ugovori na osnovu kojih se strane arbitražne odluke priznaju i izvršavaju sudskim putem u državama potpisnicama. Radi se prvenstveno o Konvenciji o priznanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka iz 1958. godine, koja je poznata kao Njujorška konvencija. Njujorška konvencija danas broji 166 država članica i smatra se jednim od najuspješnijih međunarodnih ugovora. Dakle, države članice, na temelju npr. pomenute Njujorške konvencije, u okviru svojih nacionalnih pravnih poredaka, predviđaju mogućnost sudskog izvršenja strane arbitražne odluke. Međutim, takva mogućnost za odluke Odbora za rješavanje sporova ne postoji, nego se taj mehanizam i dalje smatra privatnopravnim i ugovornim načinom rješavanja sporova, te je obavezan za stranke kao i sam ugovor u okviru kojeg je predviđen.³⁹

5. ANALIZA SUDSKE PRAKSE – PERSERO SAGA

O pitanju izvršenja obavezujućih, ali ne i konačnih odluka Odbora raspravljalo se i u arbitražnim i sudskim postupcima. Jedan od najpoznatijih predmeta u kojem se raspravljalo o pitanju prisilnog izvršenja odluke Odbora je *Persero* slučaj. Radi se zapravo o dva postupka *Persero I* i *Persero II*. Spor je nastao između *CRW Joint Operation* kao izvođača i *PT Perusahaan Gas Negara (Persero) TBK* kao naručitelja radova.

Ugovor između izvođača i naručitelja temelji se na Crvenoj knjizi iz 1999. godine, te je kao primjenjivo pravo ugovoreno pravo Indonezije, a predmet ugovora je bila izgradnja cjevovoda. Spor je nastao zbog određenih izmjena („*Variations*“), što je rezultiralo traženjem plaćanja dodatnog iznosa od strane izvođača. Spor je iznesen pred Odbor, koji je donio nekoliko odluka. Odluke su većinom prihvaćene od strane naručitelja, osim jedne koja je donesena 26. novembra 2008. godine i kojom je naloženo naručitelju da plati izvođaču iznos od 17 miliona američkih dolara. Dan nakon donošenja odluke, naručitelj je izjavio Obavijest o nezadovoljstvu. Međutim, naručitelj nije postupio u skladu sa odlukom Odbora, te je pokrenut arbitražni postupak.

U toku arbitražnog postupka, izvođač je argumentovao da je naručitelj, bez obzira na Izjavu o nezadovoljstvu, obavezan da postupi u skladu sa odlukom Odbora. S druge strane, stav naručitelja je bio da odluka Odbora nije postala konačna i obavezujuća, s obzirom na Obavijest o nezadovoljstvu. Dodatno, naručitelj je smatrao da arbitražni tribunal ne može odluku Odbora usvojiti kao konačnu arbitražnu odluku, bez ispitivanje merituma same odluke. Ipak, arbitražni tribunal je smatrao da je odluka Odbora obavezujuća za naručitelja, te da je njegova obaveza da isplati izvođaču iznos naznačen u odluci Odbora.

U pogledu argumentacije naručitelja da arbitražni tribunal mora odluku Odbora ispitivati u meritumu, takvo viđenje je odbačeno, te je arbitražni tribunal naglasio

---

³⁹ Vukmir, B., op.cit. u bilj. 4, str. 130.

da naručitelj i dalje ima pravo da pokrene zaseban arbitražni postupak u kojem će tribunal preispitati odluku Odbora. U toku *Persero I* postupka pred Višim sudom u Singapuru za priznanje i izvršenje arbitražne odluke, naručitelj je istakao prigovor prekoračenja nadležnosti arbitražnog tribunala i tražio poništenje arbitražne odluke, što je u konačnici Viši sud i usvojio te odlučio u korist naručitelja.⁴⁰

Viši sud je raspravljao o razlici u pokretanju arbitražnog postupka prema članu 20.6. i prema članu 20.7. FIDIC uvjeta ugovaranja iz 1999. godine. Zaključak Višeg suda je da arbitražni postupak regulisan u članu 20.7., FIDIC uvjeta iz 1999. godine se odnosi samo na odluku Odbora koja je postala konačna i obavezujuća, odnosno kada nijedna strana nije izjavila Obavijest o nezadovoljstvu, te se spor iznosi pred arbitražni tribunal samo s ciljem da se ugovorna strana koja odbija postupiti prema odluci obaveže na izvršenje svoje obaveze. S druge strane, prema članu 20.6. pokreće se novi arbitražni postupak koja podrazumijeva donošenje arbitražne odluke u meritumu, te je neophodno da taj spor prvenstveno bude odlučen od strane Odbora. Stoga, Viši sud je smatrao da se član 20.7. ne primjenjuje u konkretnom slučaju, jer je naručitelj dao Obavijest o nezadovoljstvu, te da je pravi spor zapravo bio oko pitanja da li je odluka Odbora ispravna. Obaveza tribunala je bila da odluku Odbora preispita u meritumu, a obzirom da tribunal nije to uradio, nego je naložio izvršenje odluke Odbora, došlo je do prekoračenja ovlaštenja i arbitražna odluka je poništena. Do istog zaključka je došao i Žalbeni sud. Međutim, važno je napomenuti da je Žalbeni sud naglasio da je izvođač mogao tražiti od tribunala donošenje privremene odluke kojom bi se naložio izvršenje odluke Odbora, dok arbitražni tribunal ne odluči o sporu konačno.⁴¹ Stoga, izvođač je ponovo pokrenuo arbitražni postupak prema ICC pravilima u kojem je tražio od tribunala donošenje privremene odluke, što je 2011. godine i urađeno.

U ovom drugom arbitražnom postupku razmatrano je i pitanje neizvršenja odluke Odbora, kao i meritum same odluke. Tribunal je donio privremenu odluku kojom je naloženo da naručitelj radova odmah izvrši odluku Odbora. U *Persero II* postupku, kada je izvođač tražio priznanje i izvršenje privremene odluke arbitražnog tribunala, Viši sud u Singapuru je 2014. godine prihvatio stav arbitražnog tribunala, navodeći da član 20. FIDIC uvjeta ugovaranja predviđa režim za osiguranje plaćanja, odnosno da se izvođačima plati iznos odmah, a pri tome, naručitelji radova i dalje zadržavaju pravo da preispituju osnovanost potraživanja.⁴² Viši sud u Singapuru je stoga odbio zahtjev naručitelja za poništenje privremene odluke arbitražnog tribunala. Naručitelj radova je uložio žalbu Žalbenom sudu u Singapuru. Naručitelj radova je smatrao da će privremena odluka tek biti konačna onda kada tribunal odluči o meritumu samog spora, te da tribunal nije bio ovlašten za donošenje privremene odluke. Prema mišljenju Višeg suda, suština spora je da li izvođač ima pravo da traži izvršenje

---

⁴⁰ PT Perusahaan Gas Negara (Persero) TBK v. CRW Joint Operation [2010] SGHC 202

⁴¹ Teo, P., *Enforcement of DAB Decisions under FIDIC Contracts: Pitfalls and Solutions – PT Perusahaan Gas Negara (Persero) TBK v. CRW Joint Operation [2010] SGHC 202*, Singapore Construction Law NewsLetter, str. 7. Dostupno na: [art_enforcement of Odbor decisions under FIDIC contracts.pdf](https://art_enforcement_of_odbor_decisions_under_fidic_contracts.pdf) (scl.org.sg) 22. august 2023. godine

⁴² „Pay now, argue later“ – „Plati odmah, osporavaj kasnije“

odluke Odbora putem privremene odluke, koja je konačna i obavezujuća, bez da se raspravlja o meritumu.

U pogledu ovog pitanja, razvila su se dva pristupa, o kojima je raspravljao i Viši sud u *Persero II* postupku. Naime, radi se o „jedan-spor pristupu“ i „dva-spora pristupu“ („*one-dispute approach*“; „*two-disputes approach*“). U odluci iz 2014. godine Viši sud je objasnio razliku između ova dva pristupa. Naime, prema „jedan-spor pristupu“ postoji samo jedan spor – i to je primarni spor koji je nastao povodom obaveza ugovornih strana. Dakle, smatra se da ne može postojati „spor o sporu“, i da su sva druga pitanja samo aspekti primarnog spora i rješavaju se u istom postupku koji je pokrenut radi rješavanja primarnog spora.⁴³ S druge strane, prema „dva-spora pristupu“, spor, povodom neizvršenja Odluke Odbora, se smatra posebnim sporom, odvojenim od primarnog, te kao takav, daje pravo izvođaču da iznese samo taj spor pred arbitražni tribunal.⁴⁴

Žalbeni sud je potvrdio odluku Višeg suda i naložio izvršenje privremene odluke arbitražnog tribunala. Pri tome, Žalbeni sud je naveo u svojoj odluci da smatra da nijedan od navedenih pristupa nije u potpunosti ispravan. U žalbenom postupku sud se osvrnuo i na odluku Višeg suda u *Persero I* postupku, te istaknuo da je u suprotnosti sa članom 20.4. FIDIC uvjeta ugovaranja zahtijevati da se pitanje da li obavezujuća, ali ne i konačna odluka Odbora se treba odmah izvršiti iznosi pred Odbor. Odlukom većine je usvojen zaključak da se neizvršenje odluke Odbora može iznijeti pred arbitražni tribunal u odvojenom arbitražnom postupku. Međutim, u odluci Žalbenog suda se navodi i da strana koja odbija izvršenje odluke Odbora može iznijeti protivzahtjev i tražiti da arbitražni tribunal ispita ipak i meritum spora u istom postupku.⁴⁵

Viši sudija Chan Sek Keong je dao suprotno mišljenje u kojem je iznio stav da nigdje u FIDIC uvjetima ugovaranja ne postoji osnov za prisilno izvršenje odluke Odbora putem privremene odluke.⁴⁶

Stav u odnosu na pitanje da li neizvršenjem odluke Odbora nastaje novi spor, dao je i tribunal postupajući prema ICC pravilima u predmetu br. 16948. U nekoliko odluka Odbora, naloženo je naručitelju da plati izvođaču određene iznose, a na te odluke naručitelj je dao Obavijest o nezadovoljstvu. Izvođač je neizvršenje odluke Odbora iznio ponovo pred Odbor jer je smatrao da se radi o novom sporu zbog neizvršenja ugovorne obaveze. I na tu odluku Odbora je data Obavijest o nezadovoljstvu od obje stranke, te je spor iznesen pred arbitra pojedinca koji je zauzeo stav da nije postojala potreba da se u tužbi iznosi meritum spora, nego da se samo traži izvršenje odluke Odbora. Arbitar je naglasio da je njegova odluka

---

⁴³ Odluka Višeg suda u Singapuru, SGHC 146, od 16. jula 2014. godine, ¶59

⁴⁴ Odluka Višeg suda u Singapuru, SGHC 146, od 16. jula 2014. godine ¶39

⁴⁵ Za kritiku ovih odluka vidi više: Gillion, F., *The Court of Appeal Decision in Persero II: Are we now clear about the steps to enforce a non-final DAB decision under FIDIC?*, *The International Construction Law Review*, 2016.

⁴⁶ Vidi više: McCrear, R., *The Court of Appeal in Persero II: how to enforce binding but non-final Dispute Board Decision under the FIDIC Form of Contract*, *Fenwick Elliott International Quarterly*, Issue 14, str. 2015.

o pitanju izvršenja odluke Odbora u potpunosti neovisna od naknadne arbitražne odluke koja će ispitivati osnovanost odluke Odbora⁴⁷

FIDIC uvjeti ugovaranja iz 2017. godine su pokušali pronaći rješenje za problem koji se desio u Persero slučaju, uvođenjem člana 21. stav 7. koji nosi naziv Neispunjenje odluke (*Failure to comply*). U ovom članu propisano je da u slučaju da neka od Stranaka ne ispunji bilo koju odluku Odbora, bez obzira da li se radi o obavezujućoj ili konačnoj i obavezujućoj, druga Stranka može, ne miješajući se u bilo koje drugo pravo koje ima, iznijeti neispunjenje obaveze pred arbitražu. Obaveza tribunala u toj situaciji je, da u skraćenom ili ubrzanom postupku, naloži, putem privremene mjere ili u formi odluke, izvršenje iste.⁴⁸

O ovakvim i sličnim pitanjima, raspravljalo se i u drugim predmetima pred tribunalima u okviru Međunarodne trgovačke komore u Parizu (ICC). Naime, ovaj problem je postojao i u ranijim izdanjima FIDIC uvjeta ugovaranja, u pogledu odluka Inženjera koje su postale konačne i obavezujuće, ali je strana propustila postupiti u skladu sa odlukom. Odgovor na pitanje da li u tom slučaju strana koja je pobijedila u postupku pred Inženjerom može takav propust druge strane iznijeti pred arbitražni tribunal, dat je u predmetu broj 7910 iz 1996. godine.⁴⁹

Tribunal je zaključio da nije nadležan u slučaju kada je jedna strana propustila postupiti u skladu sa odlukom Inženjera kada je ista postala konačna i obavezujuća, te je jedina mogućnost druge strane da traži izvršenje takve odluke Inženjera pred sudom. Naravno da je posljedica ovakvog stava da su povjerioci bili u nezahvalnoj poziciji, pogotovo u situacijama kada su dužnici bili države ili pravni subjekti u državnom vlasništvu, jer je tada bilo skoro nemoguće dobiti izvršenje odluke Inženjera pred domaćim sudovima.⁵⁰ U konkretnom predmetu, radilo se o tumačenju odredbi trećeg izdanja Crvene knjige.⁵¹

Drugi predmet u kojem je raspravljano o istoj situaciji, rezultirao je suprotnim stavom u odnosu na odluku u predmetu broj 7910. U ovom predmetu, tribunal je tumačio istu odredbu, međutim iz drugog izdanja Crvene knjige. Tribunal je naložio izvršenje konačne i obavezujuće odluke Inženjera, na koju druga strana nije izjavila da će pokrenuti arbitražni postupak u propisanom roku. Dakle, tribunal se oglosio nadležnim da raspravlja o meritumu spora.⁵² Problemi izvršivosti odluka

---

⁴⁷ Vidi više: Brown, D.; Soimulescu, O., *Enforcement of binding but not final DAB decision: the impact of ICC Case 16948/GZ*, Construction Law Review, Volume 7 Issue 3, 2012.

⁴⁸ Mahnken, V., *On Construction Adjudication, the ICC Dispute Board Rules, and the Dispute Board Provisions of the 2017 FIDIC Conditions of Contracts*, McGill Journal of Dispute Resolution, Volume 5, Number 3, 2018/19, str. 79.

⁴⁹ ICC Case no. 7910/1996

⁵⁰ Seppala, C.R., *International Construction Contract Disputes: Commentary on ICC Awards Dealing With the FIDIC International Conditions of Contract*, The ICC International Court of Arbitration Bulletin, vol. 9/N 2, 1998, str. 36. Dostupno na: https://www.fidic.org/sites/default/files/Seppala_BULL9_2_1998.pdf 23. august 2023. godine

⁵¹ Vukmir B., op. cit. u bilj. 4, str. 132.

⁵² *French Contractor v. Libyan Employer*, Partial Award, ICC Case No. 3790, 20. januar 1983, dostupno u Berg, A.J.V., ur., *Yearbook Commercial Arbitration*, Volume XI 1986, Kluwer Law International & ICCA, 119-str. 126.

Inženjera su riješeni u četvrtom izdanju Crvene knjige kada je uvedena odredba koja omogućava da se sam propust u izvršenju konačne i obavezujuće Odluke Inženjera iznese pred arbitražu.⁵³

Još jedna značajna presuda pred ICC tribunalom je dala odgovor na pitanje izvršivosti obavezujuće, ali ne i konačne odluke Inženjera. Predmet je iz 2001. godine i izričito je problematizirano pitanje izvršivosti odluke Inženjera prema četvrtom izdanju Crvene knjige. Tribunal je jednoglasno donio odluku da se Odluke Inženjera mogu izvršiti putem *privremene odluke* ili *međupresude*.⁵⁴ U konkretnom predmetu, odluka Inženjere nije postala konačna jer je zapravo stranka koja je i tražila izvršenje dala Obavijest o Nezadovoljstvu, jer Inženjer nije udovoljio svim zahtjevima. Tribunal je smatrao da, bez obzira na to ko je dao Obavijest o nezadovoljstvu, tribunal je ovlašten da naloži izvršenje odluke Inženjera i plaćanje određenog iznosa, jer su sve odluke Inženjera obavezujuće za stranke. Stav tribunala je bio da *ne postoji nijedan razlog zašto, u slučaju takve povrede ugovorne obaveze (neispunjenja Odluke Inženjera), tribunal ne bi trebao donijeti odluku odmah koja će Odluci Inženjera dati puno pravno dejstvo*.⁵⁵ Tribunal je naglasio da će *meritorno odlučiti o pravima i obavezama stranaka konačnom odlukom*.

Ovime je tribunal jasno zauzeo stav da ova privremena odluka ne utiče na to da li je neosnovano Potraživanje izvođača i da u konačnici naručitelj traži povrat iznosa koji mu je platio.⁵⁶ Odluka u ovom predmetu se smatra prvom (prvom objavljenom) u kojoj je tribunal naredio plaćanje iznosa određenog u obavezujućoj, ali ne i konačnoj odluci Inženjera.

Član 67. Crvene knjige, četvrto izdanje, koja je bila primjenjiva u navedenim predmetima i koji reguliše pravnu snagu odluka Inženjera, je skoro identičan članu 20. stavu 4. FIDIC uvjeta ugovaranja iz 1999. godine, koji reguliše pravnu snagu odluka Odbora; oba člana predviđaju da su *odluke obavezujuće za stranke i da su dužne izvršiti ih, sve dok i ako bude drugačije odlučeno ili u toku postupka mirnog rješavanja sporova ili od strane arbitražnog tribunala*.

Dakle, zaključak je da bi u slučaju davanja Obavijesti o nezadovoljstvu, druga strana i dalje imala obavezu da izvrši odluku i postupi onako kako je Odbor odredio, sve dok se drugačije ne odluči u narednim postupcima za rješavanja sporova. Dodatno, ukoliko se traži plaćanje drugoj strani, arbitražni tribunali su nadležni da

---

⁵³ Vukmir, B., op. cit. u bilj. 4, str. 132.

⁵⁴ Partial Award or Interim Award

⁵⁵ Dedezade, T., *Are binding ODBOR decisions enforceable?*, Construction Law International, Volume 6 Issue 3, 2011, str. 16. Dostupno na: <http://corbett.co.uk/wp-content/uploads/Fidic-are-binding-decisions-enforceable.pdf> 23. august 2023. godine

⁵⁶ Seppala, C.R., *Engineer's non-final decision enforced by unanimous ICC arbitral award*, Construction Law International, Volume 4 no. 3, 2009, str. 26.; Seppala, C.R., *An Engineer's/Dispute Adjudication Board's Decision Is Enforceable By An Arbitral Award*, White & Case, 2009, dostupno na: https://fidic.org/sites/default/files/5%20seppala_PARIS_2251210_1.pdf 23. august 2023. godine

narede izvršenje te obaveze putem privremene presude ili međupresude, u skladu sa ICC pravilima.⁵⁷

Izvor problema koji je nastao u pogledu izvršivosti odluka Odbora je u nedostatku sudske izvršivosti. Za sudove, postupak pred odborima je i dalje isključivo privatno-pravni način rješavanja sporova i obavezuje stranke samo na osnovu ugovora koji su sklopile, a za sudsku izvršivost neophodno je da odluka Odbora bude potvrđena arbitražnom odlukom.⁵⁸

Tzv. *Persero saga*, ali i druge odluke tribunala dale su tako dva moguća mehanizma koja stranke mogu koristiti u cilju izvršenja odluke Odbora. To su:

1. stranke mogu iznijeti neizvršenje odluke Odbora pred arbitražni tribunal i tražiti donošenje odluke kojom tribunal neće ulaziti u meritum spora;
2. stranke mogu iznijeti neizvršenje odluke Odbora pred arbitražni tribunal i tražiti donošenje privremene odluke kojom tribunal neće ulaziti u meritum spora, nego naložiti izvršenje odluke Odbora, a onda nastaviti dalje s postupkom u kojem će ispitivati meritum spora između stranaka.⁵⁹

Odgovor na pitanje koji od ova dva mehanizma stranka koja je pobijedila treba koristiti, zavisit će i od izvršivosti odluka arbitražnih tribunala kojima se određuje privremena mjera, kao u mehanizmu broj 1.

Nazivi koji se koriste za odluke tribunala kojima se samo nalaže izvršenje odluke Odbora su *interim awards*, *partial awards*, *provisional awards*, *interlocutory awards* i sl. Neki autori smatraju da su ovi termini zapravo sinonimi i da označavaju istu vrstu odluke. Različiti termini su zapravo posljedica različitih država i pravnih sistema, te jednostavno nije moguće pronaći jedan termin koji bi bio prihvatljiv svakom, bez obzira na državu i pravni sistem iz kojeg dolazi. Ali, ono oko čega nema nesuglasica jeste da su konačne odluke (*final awards*) one koje rješavaju sporno pitanje u konačnosti i izvršive su sudskim putem, dok su odluke koje ne rješavaju sporno pitanje u konačnosti i nisu izvršive sudskim putem privremene mjere (*interim awards*).⁶⁰

Dakle, u slučaju da stranka koja je pobijedila u postupku pred Odborom iznese samo neizvršenje odluke pred arbitražni tribunal, tribunal bi donio konačnu odluku kojom bi isključivo naložio drugoj strani da postupi u skladu sa odlukom Odbora. Ukoliko se ipak pokrene drugi mehanizam, u tom slučaju stranka traži da se u jednom postupku riješi i pitanje merituma spora između stranka, ali traži i izvršenje odluke Odbora putem privremene odluke.

---

⁵⁷ Seppala, C.R., *International Construction Contract Disputes: Second Commentary on ICC Awards Dealing Primarily with FIDIC Contracts*, ICC International Court of Arbitration Bulletin, Vol.19/No.2, 2008, str. 54.

⁵⁸ Vukmir, B., op. cit. u bilj. 4, str. 131.

⁵⁹ Cetinel, Y., op. cit. u bilj. 31, str. 231.

⁶⁰ Dedezade, T., *Mind the Gap: Analysis of Cases and Principles Concerning the Ability of ICC Arbitral Tribunal to Enforce Binding DAB Decisions under the 1999 FIDIC Conditions of Contract*, *International Arbitration Law Review*, Issue 4, 2012., str. 151-152.

Nakon *Persero sage* i mnogih odluka tribunala koje su problematizirale pravnu prazninu u članu 20.7. FIDIC uvjeta ugovaranja iz 1999. godine, FIDIC je izdao *Guidance Memorandum to Users of the 1999 Conditions of Contract*⁶¹, u aprilu 2013. godine. Uputstvo je pripremljeno s ciljem preciziranja intencije FIDIC-a u pogledu izvršivosti obavezujućih, ali ne i konačnih odluka Odbora. Tako je FIDIC dao prijedlog da stranke, prilikom ugovaranja FIDIC uvjeta, član 20.7. u potpunosti zamijene novim članom koji daje pravo stranci da neizvršenje odluke Odbora iznese pred arbitražni tribunal, koji će o tome odlučiti u ubrzanom postupku, ili kako smatra da je najprikladnije.⁶² Uputstvo nije riješilo problem, obzirom da je zavisilo od stranaka da li će inkorporirati prijedlog ovog uputstva ili ne. Ukoliko ne inkorporiraju prijedloge, u tom slučaju jedino preostaje opcija da sudovi i tribunali koriste uputstvo prilikom tumačenja odredbe.⁶³

Izdanje FIDIC uvjeta ugovaranja iz 2017. godine je učinilo jasnijim oba načina za izvršenje odluke Odbora.⁶⁴ Prilikom rada na izmjenama uvjeta ugovaranja, uzelo se u obzir upravo ono što je uputstvo predviđalo. Tako je uvođenjem odredbe 21.7. FIDIC uvjeta ugovaranja izričito dozvoljeno tribunalu da naloži izvršenje kako konačnih i obavezujućih odluka Odbora, tako i samo obavezujućih.⁶⁵ Ovo izdanje je također dalo i preciznije smjernice kako da tribunali nalože izvršenje. Tribunalima se dozvoljava da koriste ubrzani postupak, privremene mjere ili odluke, u zavisnosti od toga šta je u skladu sa primjenjivim pravom.⁶⁶

Dakle, na odluku koju vrstu pravnog sredstva će koristiti, uticat će odredbe primjenjivog prava u državi u kojoj će se u konačnici tražiti sudsko izvršenje odluke tribunala, u slučaju da se druga strana ne povinuje ni odluci tribunala. I u pogledu drugog mehanizma, izdanje iz 2017. godine je donijelo nove mogućnosti za stranke. Tako se uvelo pravo stranci da izjavi Obavijest o nezadovoljstvu na dio odluke Odbora, što u ranijem izdanju nije postojalo.

Važna novina je i da je izdanje iz 2017. godine odredilo da su naredbe tribunala na plaćanje izvršive kao takve. S ovim se sada izbjegava situacija u kojoj stranka može tvrditi da utvrđivanje obaveze plaćanja mora proći kroz cjelokupan postupak za Plaćanja prema FIDIC uvjetima ugovaranja.

---

⁶¹ FIDIC Guidance Memorandum to Users of the 1999 Conditions of Contract, 1. april 2013. godine

⁶² Prijedlog novog člana 20. stav 7: *'In the event that a Party fails to comply with any decision of the DAB, whether binding or final and binding, then the other Party may, without prejudice to any other rights it may have, refer the failure itself to arbitration under Sub-Clause 20.6 [Arbitration] for summary or other expedited relief, as may be appropriate. Sub-Clause 20.4 [Obtaining Dispute Adjudication Board's Decision] and SubClause 20.5 [Amicable Settlement] shall not apply to this reference.'*

⁶³ Tweeddale, A., *FIDIC's Guidance Memorandum to users – a half-baked solution?*, Construction Law International, Volume 9 Issue 2, 2014., str. 25.

⁶⁴ Vidi više: Corbett, E., *Adding the best bits of FIDIC 2017 to the 1999 forms*, Construction Law International, Volume 13, Issue 4, 2019.

⁶⁵ CMS Guide to the FIDIC 2017 suite, str. 41.

⁶⁶ Nadar, A., *Chapter 2: The Dispute Settlement Provisions of the 2017 FIDIC Forms of Contract and Their Potential Impact on Construction Arbitration* u Baltag, C.; Vasile, C. (ur.), op.cit. u bilj. 38, str. 28.

6. ZAKLJUČAK

S obzirom na nedostatak sudske izvršivosti, odgovor na pitanje koliko je Odbor efikasan, zavisit će od toga koliko se stranke mogu pouzdati da će se njegove odluke dobrovoljno izvršiti. U slučaju da stranke nisu spremne dobrovoljno izvršiti odluku Odbora, onda ovaj mehanizam može predstavljati za stranke ogroman trošak i gubitak vremena. U suprotnom, može biti nešto što će omogućiti brz i efikasan način rješavanja spora. U svakom slučaju, izmjene iz 2017. godine, imaju za cilj da mehanizam učine efikasnijim, sa brзом detekcijom potencijalnog spora, obavezom provođenja postupka izbjegavanja sporova, kao i intervencijom u pogledu izvršivosti odluka Odbora od strane arbitražnog tribunala. Od arbitražnih tribunala se očekuje da putem vrste odluke za koju smatraju da je najprikladnija, nalože izvršenje obavezujuće, ali ne i konačne odluke odbora, kako bi zahtjevi stranaka bili ispunjeni, a drugoj strani kojoj je naloženo izvršenje i dalje stoji na raspolaganju da dokaže svoje tvrdnje u toku arbitražnog postupka. Strankama stoje na raspolaganju drugi ugovorni mehanizmi poput suspenzije radova, aktiviranje garancije za iznos novca koji je određen odlukom ili u konačnici svaka stranka ima mogućnost raskida ugovora. U svakom slučaju, ove i druge mogućnosti zavise isključivo od teksta ugovora između stranaka. Bez obzira na potencijalne probleme prilikom izvršenja odluka Odbora, FIDIC uvjeti ugovaranja ostaju prvi izbor stranaka kod međunarodnih građevinskih projekata. Iako može djelovati da je FIDIC mehanizam za rješavanje sporova komplikovan i dugotrajan, ugovorne strane ne mijenjaju ove odredbe, jer je mehanizam prilagođen rješavanju kompleksnih građevinskih sporova te pruža stručnost i razumijevanje konkretnog problema.

LITERATURA

Knjige i članci

1. Baker, E.; Mellors, B., et al., *FIDIC Contracts: Law and Practice*, Informa Law from Routledge, London 2009.;
2. Baltag C.; Vasile, C. (ur.), *Construction Arbitration in Central and Eastern Europe: Contemporary Issues*, Kluwer Law International, 2019.;
3. Barr. B.; Grutters, L., *FIDIC User's Guide: A Practical Guide to the Red, Yellow, MDB Harmonised and Subcontracts Books*, ICE Publishing, 2014.;
4. Bunni, N., *The FIDIC Forms of Contracts*, 3. izd., Wiley Blackwell, 2005.;
5. Chern, C., *Chern on Dispute Boards: Practice and Procedure*, 3. izd., Informa Law from Routledge, 2015.;
6. Glover, J.; Hughes, S., *Understanding the New FIDIC Red Book – A Clause-by-clause Commentary*, Sweet and Maxwell, London 2006.;
7. Godvin, W., *The 2017 FIDIC Contracts*, John Wiley & Sons, 2020.;
8. Jaeger, A.V.; Hök, G.S., *FIDIC – A Guide for Practitioners*, Springer, 2010.;
9. Ly, F.J.M.; Gelinas, P.A. (ur.), *Dispute Prevention and Settlement through Expert Determination and Dispute Boards*, Dossiers of the ICC Institute of World Business

- Law, Volume 15, Kluwer Law International; International Chamber of Commerce, 2017.;
10. Murdoch, J.;Hughes, W., *Construction Contracts: Law and Management*, 4.izd., Taylor & Francis, 2008.;
  11. Owen, G., *Introduction to FIDIC Dispute Adjudication Board Provisions*, Gwen Owen, 2004.;
  12. Totterdill, B.W., *FIDIC User's Guide: A Practical Guide to the 1999 Red and Yellow Books – Incorporating changes and additions to the 2005 MDB Harmonised Edition*, Thomas Telford Publishing, 2006.;
  13. Vukmir, B., *Kratki komentar FIDIC-ovih općih uvjeta građenja; Kratki komentar Crvene knjige, Žute knjige, Srebrne knjige, Zlatne knjige, Harmoniziranih uvjeta, Kratkog ugovora, Instrumenata osiguranja*, RriF-ova pravna biblioteka, Zagreb 2013.;

Članci u časopisima

1. Al Dine Nassar, J., *Claims, Disputes and Arbitration under the Red Book and the New Red Book (Part 1)*, 25 Construction Law Journal no.6, 2009.;
2. Al-Dine Nassar, J., *Claims, Dispute and arbitration by virtue of the Conditions of Contract for Works of Civil Engineering Construction (Red Book), Fourth Edition, 1987 and the Contract for Construction (new Red Book), First Edition, 1999, issued by the International Federation of Consulting Engineers FIDIC – Second Part*, International Journal of Arab Arbitration, volume 1 issue 2, 2009.;
3. Ataseven, B., *Dispute Resolution Within the Frame of FIDIC Rules*, 16 GSI ARTICLETTER 51, 2017.;
4. Bikić, E.; Gagula, A., *Dopuštenost klauzule 20.1 FIDIC prema pravu Bosne i Hercegovine*, Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici, br. 30, god. 15, Zenica 2022.;
5. Brown, D.; Soimulescu, O., *Enforcement of binding but not final DAB decision: the impact of ICC Case 16948/GZ*, Construction Law Review, Volume 7 Issue 3, 2012.;
6. Bunni, N., *Recent Developments in Construction Disputology*, Journal of International Arbitration, volume 17 issue 4, 2000.;
7. Bunni, N., *The Gap in Sub-Clause 20.7 of the 1999 FIDIC Contracts for Major Works*, International Construction Law Review, vol. 22 part 3, 2005.;
8. Corbett, E., *Adding the best bits of FIDIC 2017 to the 1999 forms*, Construction Law International, Volume 13, Issue 4, 2019.;
9. Dedezade, T., *Are binding ODBOR decisions enforceable?*, Construction Law International, Volume 6 Issue 3, 2011.;
10. Gillion, F., *The Court of Appeal Decision in Persero II: Are we now clear about the steps to enforce a non-final DAB decision under FIDIC?*, The International Construction Law Review, 2016.;
11. Irwin, C., *Claim Submissions and Dispute Resolution under the New Fidic Conditions of Contract*, LALIVE Law – Construction, 2018.;

12. Köksal, T., *The Settlement Mechanisms of Disputes between the Parties According to FIDIC Conditions of Contract for Construction*, International Journal of Humanities and Social Science, vol. 1 no. 4, 2011.;
13. Mahnken, V., *On Construction Adjudication, the ICC Dispute Board Rules, and the Dispute Board Provisions of the 2017 FIDIC Conditions of Contracts*, McGill Journal of Dispute Resolution, Volume 5, Number 3, 2018/19.;
14. McCrea, R., *The Court of Appeal in Persero II: how to enforce binding but non-final Dispute Board Decision under the FIDIC Form of Contract*, Fenwick Elliott International Quarterly, Issue 14, str. 2015.;
15. Nardin, M., *Practical Approach on the FIDIC Principles*, Romanian Arbitration Journal Revista Romana de Arbitraj, vol. 3, no. 3, 2009.;
16. Ndekugri, I.;Chapman, P.;Smith, N. et.al., *Best Practice in the Training, Appointment, and Remuneration of Members of Dispute Boards for Large Infrastructure Projects*, Journal of Management in Engineering, 2014.;
17. Patterson, L.;Higgs, N., *Dispute Boards*, u The Guide to Construction Arbitration 3. izd., *Global Arbitration Review*, 2009.;
18. Seppala, C.R., *International Construction Contract Disputes: Commentary on ICC Awards Dealing With the FIDIC International Conditions of Contract*, The ICC International Court of Arbitration Bulletin, vol. 9/N 2, 1998.;
19. Seppala, C.R., *International Construction Contract Disputes: Second Commentary on ICC Awards Dealing Primarily with FIDIC Contracts*, ICC International Court of Arbitration Bulletin, Vol.19/No.2, 2008.;
20. Seppala, C.R., *Engineer's non-final decision enforced by unanimous ICC arbitral award*, Construction Law International, Volume 4 no. 3, 2009.;
21. Teo, P., *Enforcement of ODBOR Decisions under FIDIC Contracts: Pitfalls and Solutions – PT Perusahaan Gas Negara (Persero) TBK v. CRW Joint Operation [2010] SGHC 202*, Singapore Construction Law NewsLetter;
22. Utama, M.;Irsan, I., *General Overview on Selecting and Drafting Construction Contract Disputes Resolution*, Sriwijaya Law Review, Vol. 2 Issue 2, 2018.;

Članci sa konferencija

1. Abdul Tharim, A.H.;Shuib, M.N. et al., *Factors of Conflicts in Construction Industry: A Literature Review*, The 2nd International Building Control Conference 2011, Procedia Engineering 20, 2011.;
2. Li, D.;Zhang, H., et al., *The deficiency of dispute settlement mechanism seen in Chinese construction field from FIDIC*, MATEC Web of Conferences 251, IPICSE, 2018.;

Mrežni izvori

1. An Engineer's/Dispute Adjudication Board's Decision Is Enforceable By An Arbitral Award, White & Case, 2009, dostupno na: https://fidic.org/sites/default/files/5%20seppala_PARIS_2251210_1.pdf

2. Arcadis, „2022 Global Construction Disputes Report“, dostupno na: https://images.connect.arcadis.com/Web/Arcadis/%7Bcb063f2c-be31-410c-9807-d7a9bf16f666%7D_2022_Global_Construction_Disputes_Report__Successfully_navigating_through_turbulent_times.pdf
3. CMS Guide to the FIDIC 2017 Suite, dostupno na: <https://www.cms-lawnow.com/publications/2017/12/new-fidic-second-editions-cms-guide-to-the-fidic-2017-suite>
4. Godišnji izvještaj o poslovanju JP Elektroprivreda Bosne i Hercegovine za 2021. godinu, dostupno na: https://www.epbih.ba/upload/documents/EP_godisnji_izvjestaj_2021_%2030_8_22pdf.pdf
5. Mortimer-Hawkins, M., *Clause 20, Dispute Resolution*, FIDIC Contract's Committee, dostupno na: <https://fidic.org/sites/default/files/24%20CLAUSE%2020%2C%20DISPUTE%20RESOLUTION.pdf>
6. Tabela prikazu plana izgradnje autoceste i brze ceste u 2023. godini koja je dostupna na: <https://www.jpautoceste.ba/plan-gradnje/>

Sudska i arbitražna praksa

1. *French Contractor v. Libyan Employer*, Partial Award, ICC Case No. 3790, 20. januar 1983.;
2. ICC Case no. 7910/1996;
3. PT Perusahaan Gas Negara (Persero) TBK v. CRW Joint Operation [2010] SGHC 202;
4. *PT Perusahaan Gas Negara (Persero) TBK v CRW Joint Operation (Indonesia)* [2014] SGHC 146

ENFORCEMENT OF THE BINDING, BUT NOT FINAL DISPUTE RESOLUTION BOARDS' DECISIONS UNDER FIDIC TERMS AND CONDITIONS

FIDIC terms and conditions are currently the most used standard contracts in international construction projects. Their use is the result of their ability to adjust to the complexity of international construction projects. This complexity is characterised by high value, large number of participants, international element, participation of international financial institutions and complexity of the works. Dispute resolution mechanism in FIDIC contracts is one example that shows how FIDIC reflects the needs of international construction projects. This dispute resolution mechanism was established in 1999, with certain amendments from 2017. Dispute resolution mechanism with its three steps has been an efficient one. However, there are certain disadvantages that FIDIC tried to resolve in 2017. One of the disadvantages is the lack of enforceability of the Dispute Resolution Board decisions (second step), in the case when one party issued a notice of dissatisfaction, which leads to arbitration proceedings. In that case, the decision was binding, but not final. This issue attracted attention in the Persero case before the High Court of Singapore analysed in this paper. In order to regulate this matter, in 2017 FIDIC adopted one amendment that allows parties to bring the

non-performance of a binding but not final decision before the arbitration tribunal. The aim of this paper is to present the issue of the lack of the enforceability of the Dispute Boards' decisions through analysis of the relevant case law and to set out the potential issues as well as solutions of the FIDIC dispute resolution mechanism which is considered to be one of the most efficient.

Key words: *FIDIC terms and conditions, dispute, Dispute Resolution Board, arbitration tribunal, enforcement of decision*